

Hrvatsko društvo »Karl Jaspers«

Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta

Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta

Sveučilišta u Osijeku

Znanstveni skup

JASPERSOVO FILOZOFIRANJE

Konferencijska dvorana
Knjižnice Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu

Petak, 12. 12. 2025., 10 sati

Sudjeluju:

Ljudevit Fran Ježić, Damjan Kovač, Boris Kožnjak,
Igor Mikecin, Zvonko Miličić, Željko Pavić, Luka Perušić,
Boško Pešić, Goran Sunajko, Danijel Tolvajčić, Pavao Žitko.

Znanstveni skup
»Jaspersovo filozofiranje«

PROGRAM

10.00-10.15

Otvorenje skupa i pozdravne riječi

10.15-10.45

Boško Pešić, *Ususret Jaspersovom pojmu egzistencije*

10.45-11.15

Danijel Tolvajčić, *Jaspers i metafizika*

Stanka

11.30-12.00

Željko Pavić, *Jaspersovo 'prelijetanje' Kantovih granica iskustva*

12.00-12.30

Pavao Žitko, *Jaspersova Filozofija u hodogramu razvoja njegove spekulacije*

12.30-13.00

Boris Kožnjak, *Dva pionira psihologije filozofije: Karl Jaspers i Vladimir Dvorniković*

Stanka za ručak

15.00-15.30

Igor Mikecin, *Jaspersov pojam povijesti filozofije*

15.30-16.00

Goran Sunajko, *Jaspersova filozofija u razlikovanju od umjetnosti i religije*

16.00-16.30

Ljudevit Fran Ježić, *Kako preživjeti? Opaske uz Jaspersova razlikovanja filozofije od religije i znanosti*

Stanka

17.00-17.30

Zvonko Miličić, *Deus Absconditus i filozofska vjera*

17.30-18.00

Luka Perušić, *Pukotina u sebehtijenju*

18.00-18.30

Damjan Kovač, *Protiv suvremenog nestrpljivog solipsizma: komunikacija kod Jaspersa*

SAŽETCI

Boško Pešić

Ususret Jaspersovom pojmu egzistencije

Izlaganje uprizoruje ključna mjesta Jaspersove filozofije egzistencije, s posebnim naglaskom na odnos između tubitka, egzistencije i transcendencije. Jaspers egzistenciju shvaća kao kretanje samorazumijevanja koji nadilazi objektivitet tubitka, premda ga ne može u potpunosti napustiti. Neizostavnu ulogu u tom kretanju imaju granične situacije, u kojima pojedinac postaje svjestan vlastitih ograničenja i time otvara prostor za autentičnu egzistencijalnu odluku. Egzistencija se na tom tragu ozbiljuje kroz komunikaciju, shvaćenu kao odnos slobodnih pojedinaca koji međusobno potvrđuju vlastitu mogućnost autentičnosti. Transcendencija se pritom ne pojavljuje kao dogmatski sadržaj, nego kao okvir koji omogućuje rasvjetljavanje vlastite situacije i proširivanje iskustva slobode. Namjera je izlaganja pokazati da Jaspersov pojam egzistencije ostaje relevantan jer nudi vidokrug samospoznaje koji povezuje individualnu odlučnost, komunikaciju i otvorenost prema onome što nadilazi imanentne granice ljudskog iskustva.

Danijel Tolvajčić

Jaspers i metafizika

Treći svezak glavnog Jaspersova djela *Filozofija* posvećen je metafizici, što implicira kako je on metafizičku problematiku razumio kao integralni dio filozofijskog poduhvata. Štoviše, filozofija egzistencije samu sebe u značajnoj mjeri razumije kao metafiziku. Na tome tragu, nakana je ovog izlaganja rekonstruirati Jaspersovo razumijevanje metafizike kao egzistencijalnog traženja bitka samog kroz svijet „šifri“ koje se artikulira kao „filozofijska vjera“. Pritom se pokazuje kako je ovdje riječ o mišljenju koje kani napustiti dogmatizam objektivnih metafizičkih sigurnosti, i transcendirajući opstanak, prepustiti se filozofskoj vjeri kao subjektivnom osvjedočenju filozofirajućeg pojedinca.

Željko Pavić

Jaspersovo 'prelijetanje' Kantovih granica iskustva

Um kod Jaspersa označava egzistencijalnu i spekulativnu sposobnost poimanja apsoluta u njegovu samokretanju kroz vlastite momente – upravo ono što Kant hoće svesti u granice zbiljskog i mogućeg iskustva. Budući da filozofiju ne promatra kao strogu znanost, već kao proizvod samopromišljanja i samoosvjetljavanja egzistencije u njoj samoj, um je uvijek snažnije vezan za ljudsku egzistenciju. Ali ga svijest o obuhvatnome neprestano tjera na (samo-)transcendiranje kao prevladavanje svakog predmetnog oblika njegova opstanka, kao izlazak iz sebe u horizont apsolutne transcendencije, dok Kantova receptivnost i spontanost ne izlaze van, nego se cjelokupna djelatnost transcendentalne sinteze događa u transcendentalnom subjektu. I ukoliko je „transcendentalni privid“ sposobnost uma da sâmoga sebe postavi i misli kao biće, tj. način da se nešto „čisto subjektivno“ smatra nečim objektivnim, onda bi se i Jaspersova filozofija obuhvatnog mogla smatrati žrtvom uma, odnosno žrtvom njegova transcendentalnog privida.

Pavao Žitko

Jaspersova Filozofija u hodogramu razvoja njegove spekulacije

U dvama autobiografskim tekstovima, prvom iz 1941. godine, objavljenom, zanimljivo, u talijanskoj inačici pod naslovom *La filosofia dell'esistenza nel mio sviluppo spirituale*, ali izvorno njemačke verzije, objavljene međutim tek deset godina kasnije kao *Über meine Philosophie*, i drugom iz 1957. godine, napisanom na engleskom i njemačkom jeziku, i naziva *Philosophical Autobiography* ili *Philosophische Autobiographie*, Jaspers jasno definira hodogram razvoja svoje filozofijske spekulacije. Na temelju ovdje sadržanih tvrdnji, moguće je precizno odrediti mjesto i funkciju *Filozofije* unutar cjeline njegova opusa, i to kao prijelomnog trenutka u kojem Jaspers inaugurira vlastitu filozofiju egzistencije kao bitno metafizički projekt, a koji se preko kasnijih dviju paralelnih putanja razvoja njegove misli (*Logik der Philosophie* i *Universalgeschichte der Philosophie*) samo dodatno afirmira, potvrđuje i razvija. Djela *Von der Wahrheit* i *Die großen Philosophen* – proizišla iz takvih dvaju projekata – treba stoga čitati kao nadogradnju i razradu ontološko-metafizičkih uvida upravo iz *Filozofije*, a ne kao odmak od nje ili pak negaciju iste u njezinim temeljnim filozofijsko-egzistencijalnim premisama misli.

Boris Kožnjak

Dva pionira psihologije filozofije: Karl Jaspers i Vladimir Dvorniković

Godine 1919. Karl Jaspers objavljuje svoju Psihologiju svjetonazora (*Psychologie der Weltanschauungen*), djelo koje se smatra važnim temeljem njegove čitave kasnije filozofske misli, a osobito njegova magnum opusa iz 1931. godine, *Filozofije* (*Philosophie*). Godinu dana prije Jaspersove Psihologije svjetonazora Vladimir Dvorniković objavljuje svoja Dva temeljna tipa filozofiranja (*Die beiden Grundtypen des Philosophierens*), po tematici i naravi djelo veoma slično Jaspersovu, koje je naišlo na relativno široku kritičku recepciju u tadašnjim europskim intelektualnim, dakle ne samo filozofskim, krugovima, i to nerijetko ravno uz bok Jaspersovoj Psihologiji svjetonazora. U tom smislu Jaspersa i Dvornikovića – odnosno, preciznije, kako u kronološkom tako i u sadržajnom smislu: Dvornikovića i Jaspersa – s pravom možemo smatrati pionirima (sustavne) psihologije svjetonazora u širem smislu, odnosno psihologije filozofije u užem. Međutim, dok je Jaspersova psihologija svjetonazora zadržala svoje poznato i prepoznato mjesto, kako u povijesti njegove vlastite misli tako i u povijesti filozofije općenito, Dvornikovićevo psihologijsko promišljanje filozofije uvelike je prepušteno zaboravu, jednako u domaćim kao i u inozemnim historiografskim okvirima. Ovim izlaganjem pokušat ću barem djelomično ispraviti ovu historiografsku nepravdu analiziranjem konteksta, sadržaja, sličnosti, razlika i implikacija Dvornikovićeve i Jaspersove psihologijskog promišljanja filozofije.

Igor Mikecin

Jaspersov pojam povijesti filozofije

U izlaganju se razmatra Jaspersov pojam povijesti filozofije, koji je sadržan u prvoj knjizi Jaspersova djela *Filozofija*, u posljednjem poglavlju »Postojeća forma filozofije«, u potpoglavlju »Filozofija i njezina povijest«, koje se sastoji od triju dijelova: 1. *Sadašnjost prošloga*, 2. *Usvajanje* i 3. *Nauk i škola*. Po Jaspersu jedna jedinstvena filozofija pojavljuje se tijekom vremena u povijesnoj mijeni svojih različitih likova. Mijena likova filozofije nije filozofiji izvanjska, nego filozofija opstaje kao svoja vlastita povijest. Jedinstvenu filozofiju Jaspers poima kao *philosophia perennis* ili kao „sebeznanje istinskoga bitka“, koje se ponovno oživljava i preobražava u svakom svojem izvornom liku. Poimajući povijest filozofije kao odnos sadašnjega i prošloga Jaspers pokazuje kako svaka filozofija iz svoje sadašnjosti i svojega temelja dopire do istine te da se u ophođenju s prošlom filozofijom „izvršeno transcendiranje“ treba ponoviti kao sadašnje. U razlici prema znanosti, koja u svojoj mijeni napreduje, pa joj je povijest samo „vremenska forma stjecanja istine“, u filozofiji je njezina povijest

„supstancijalno prisutna“. Svijest povijesnosti filozofije za Jaspersa je pretpostavka vlastitoga izvornoga filozofiranja. Ukoliko se povijest filozofije promatra kao odnos između onog svojeg i tuđeg, zadaća je izvorne filozofije da usvoji bitne likove svoje prošlosti i na taj način dospije u ono sebi svojstveno. Usvajanje kao odnos prema prošloj filozofiji pripada filozofijskoj povijesti filozofije u razlici prema historiji filozofije, koja se zadržava na izvanjskom preuzimanju filozofijskoga nauka.

Goran Sunajko

Jaspersova filozofija u razlikovanju od umjetnosti i religije

Izlaganje se temelji na prikazu Jaspersove usporedbe filozofije s umjetnošću i religijom temeljene na njegovu trosveščanom kapitalnom djelu Filozofija te dodatno osnaženoj argumentaciji iz njegova prodornog djela Filozofska vjera. Slijedeći Hegelovu sistematizaciju apsolutnog duha u elementima umjetnosti, religije i filozofije, Jaspers donosi aspekte njihove nerazdvojivosti i razlikovanja u jedinstvenomu aktu mišljenja egzistencije i egzistencijalnoga života.

Ljudevit Fran Ježić

Kako preživjeti? Opaske uz Jaspersova razlikovanja filozofije od religije i znanosti

Za veći dio povijesti zapadnjačke filozofije ključno egzistencijalno pitanje filozofije bilo je kako se ona blagotvorno uklapa u nazor vladajuće institucionalizirane religije, ali ujedno i kako se od religije ipak smije razlikovati i nužno razlikuje. Danas isto egzistencijalno pitanje filozofiju muči u odnosu na vladajuću (tehno)znanstveni nazor, kojemu akademskoga opstanka radi treba ideološki povlađivati i u njegove se projekte uklapati pod maskom posebne (humanističke) znanosti. Može li nam pri orijentiranju u tim dvama egzistencijalnim pitanjima same filozofije pomoći ostavština Karla Jaspersa i, ako da, kako i uz koje možda ipak nužno potrebne dopravke i dodnevke?

Zvonko Miličić

Deus Absconditus i filozofska vjera

U navedenom prilogu tematizira se pitanje o bitku kao takvome koje se pokušava razjasniti u pogledu Jaspersova shvaćanja „samobitka“ (*Selbstsein*) unutar njegove filozofije egzistencije, na drugoj pak strani Zimmermannovo, navlastito tomističko razumijevanje i kritiku Jaspersova isticanja pojedinačne egzistencije. Koncept „Skrivenog Boga“ označuje radikalno nepredmetnu transcendenciju koja izmiče svakom teološko-metafizičkom zahvaćanju; ona se ne daje u obliku spoznatljivog sadržaja, nego se pojavljuje u horizontu mogućnosti u kojem čovjek stječe vlastitu slobodu. Zimmermannova kritika Jaspersa počiva na zahtjevu za „objektivnom“ religijskom istinom, no Jaspers argumentira da svaka objektivacija transcendencije nužno vodi idolatriji i time poništava neposredni autentični odnos vjerničke egzistencije i Vjerovanog. Filozofska vjera, prema Jaspersu, ne temelji se na heteronomnim autoritetima Crkve i dogme, nego na autonomnom mišljenju koje mora ostati otvoreno, refleksivno i sposobno za dijalektičko suočavanje s vlastitim granicama.

Luka Perušić

Pukotina u sebehtijenju

U trećem svesku Jaspersove Filozofije, Jaspers u petom potpoglavlju trećeg poglavlja tvrdi da u sebehtijenju (*Sichselbstwollen*) postoji pukotina (*Riss*) u kojoj se nalazi prkos (*Trotz*) kao izvor opstojanja (*Existenz*). Pukotina je u Jaspersovoj filozofiji rijetko korišten pojam te se u navedenom odsječku slabo artikulira. Nastojat će se utvrditi što je točno »pukotina« na koju Jaspers upućuje, zašto bi postojala te na koji je način značajna.

Damjan Kovač

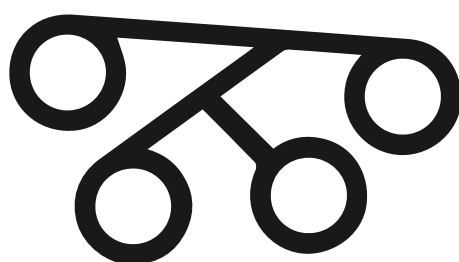
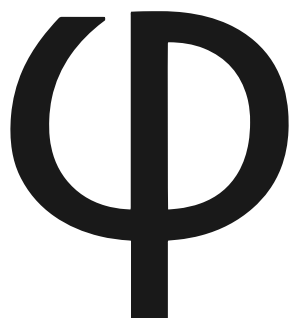
Protiv suvremenog nestrpljivog solipsizma: komunikacija kod Jaspersa

Jedan od stavova oko kojih se Jaspers opetovano trudi jest zasigurno temeljit odmak od ikakve bahatosti pojedinačne samodostatnosti, bez pribjegavanja k rasplinuću u kolektivnom ili općenitom. Umješnost kretanja među navedenim pogubnim ekstremima se očituje u mogućnosti komunikacije. Autentično egzistiranje nalazi se u riziku susreta s drugim, ne putem instrumentalne razmjene informacija, nego putem komunikacije koja je ontološki modus bivanja. Suvremenost Jaspersove poruke

raskriva dvostruku prijetnju suvremenosti: solipsizam koji zatvara subjekt u njegovoj koherentnosti i univerzalizme koji ga razvodnjavaju u objektivnosti. Autentični susret je *kairos*, jedan neponovljiv rez u vremenu, u kojem se jedan Ti i jedan Ja uzajamno oblikuju bez gubitka individualnosti. Da bi bila autentična, takva komunikacija nužno potrebuje ranjivost, odgovornost i spremnost na neminovne metamorfoze; istina se ne posjeduje već se otkriva u otvorenosti susreta. Granične situacije i filozofijsko transcendirajuće mišljenje otvaraju mogućnost da se egzistencija (ponovno) rodi kroz dijaloško postajanje. Jaspersov antidot nestrpljivom solipsizmu, karakterističnom za suvremenost, nije apstraktna etika tolerancije, nego zahtjevna i naporna praksa pažnje i kritičke nježnosti. To je filozofija koja brani pravo na udaljenost unutar blizine i čuva mogućnost istine koja se rađa samo između.

KJ
DRUŠTVO

Organizatori znanstvenog skupa:

Hrvatsko društvo »Karl Jaspers«

Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Osijeku